

UOT 372.851

Səadət Fərhad qızı Mirzəyeva

Bakı şəhəri, Nəsimi rayonu 14 nömrəli məktəbin informatika müəllimi

MÜASİR ŞAĞIRDLƏRİN RƏQƏMSAL BACARIQLARININ FORMALAŞDIRILMASI VƏ İNKİŞAF ETDİRİLMƏSİ MÜHÜM AMİL KİMİ

Saadet Фархад гызы Мирзоева

учитель информатики школы №14 Насиминского района города Баку

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ ЦИФРОВЫХ НАВЫКОВ СОВРЕМЕННЫХ УЧАЩИХСЯ КАК ВАЖНЫЙ ФАКТОР -

Saadat Farhad Mirzayeva

Informatics teacher of school number 14, Nasimi district of Baku city

BUILDING AND DEVELOPING THE DIGITAL SKILLS OF MODERN STUDENTS IS AN IMPORTANT FACTOR

Xülasə. Uşaqların və böyüklərin real həyatında rəqəmsal medianın əhəmiyyəti durmadan artır və rəqəmsal media savadlılığı XXI əsrin əsas xüsusiyyətidir. Məqalədə məktəblilərdə informasiya daşıyıcılarından öz tələbatlarına uyğun istifadə etmək, onlara məsuliyyətlə və tənqidi yanaşmaq bacarıqlarının inkişaf etdirilməsinin zəruriliyi qeyd olunur. Rəqəmsal dünyada formalaşma imkanları gənclərin məktəbdə və ondan kənardə nə qədər yaxşı formalaşması ilə sıx bağlıdır. Bu baxımdan, məktəb və ya müəllimlərin vəzifəsi şagirdlərinə rəqəmsal medianın bacarıqlı və şüurlu istifadəçiləri olmağı öyrətmək üçün vacib olur.

Açar sözlər: *şagirdlər, ümumtəhsil məktəbləri, rəqəmsal bacarıqlar, informatika, sürətli inkişaf, informasiya, rəqəmsal savadlılıq*

Резюме. Значение цифровых медиа в реальной жизни детей и взрослых постоянно возрастает, а цифровая медиа грамотность является ключевой особенностью XXI века. В статье отмечается необходимость развития у школьников умения использовать носители информации в соответствии со своими потребностями, ответственно и критически подходить к ним. Возможности образования в цифровом мире тесно связаны с тем, насколько хорошо они формируются у учащихся в школе и за ее пределами. В связи с этим важной задачей школы и учителей становится научить своих учеников быть компетентными и сознательными пользователями цифровых медиа.

Ключевые слова: *учащиеся, общеобразовательные школы, цифровые навыки, информатика, быстрое развитие, информация, цифровая грамотность*

Summary. The importance of digital media in the real life of children and adults is constantly increasing, and digital media literacy is a key feature of the 21st century. The article mentions the necessity of developing the ability of schoolchildren to use information carriers according to their needs, to approach them responsibly and critically. Formation opportunities in the digital world are closely related to how well young people are formed in school and beyond. In this regard, the task of schools or teachers becomes important to teach their students to be competent and conscious users of digital media.

Key words: *students, secondary schools, digital skills, informatics, rapid development, information, digital literacy*

Son illər dünyada təhsilin prioritetləri dəyişib. Əvvəllər bilik özlüyündə qiymətləndirilirdisə, indi ümumi təhsil bacarıqları ön plana çıxdı: bilik əldə etmək və ondan səmərəli istifadə etmək

bacarığı. Səbəblər aydındır: hazırda biliklər sürətlə köhnəlir, bu isə o deməkdir ki, onu yeniləmək və artırmaq yollarını mənimsəmək lazımdır. Şagirdin bu biliyi necə tətbiq edə bilməsi, geniş

sinifdənkənar kontekstdə nə qədər səriştəli olması, onun gələcək öz müqəddəratını təyin etməsindən asılıdır. Bu, təkcə bilik əldə etmək və tətbiq etmək bacarığı deyil, ünsiyyət bacarıqları, özünə nəzarət və özünüqiyətləndirmə bacarıqları, yaradıcılıq qabiliyyətlərinin inkişafıdır.

Kompüterlərin və proqram təminatının sürətlə təkmilləşdirilməsi, onlardan istifadə texnologiyalarının inkişafı “informatika” fənn sahəsinin inkişafında yeni istiqamətlərə gətirib çıxarır və təhsil sistemi qarşısında vəzifələr qoyur.

Hazırda informatika təbiətdə və cəmiyyətdə baş verən informasiya prosesləri haqqında elmi biliklərin fundamental sahəsinə çevrilməyə meyilli olan, əsasən kompüter sistemlərinin köməyi ilə informasiyanın ötürülməsi, saxlanması, çevrilməsi və istifadəsi ilə bağlı inkişaf etmiş elm tutumlu fəaliyyət sahəsidir.

İnformatikanın tədrisinin məqsədlərinin yeni başa düşülməsi (onların şagirdlərin şəxsi ehtiyaclarına, çoxsəviyyəli və profilli təhsilə yönəldilməsi) bu fənn sahəsində təlimə sosial ehtiyacı müəyyən edən və verilən təhsil imkanlarını müəyyən edən təhsil standartının hazırlanmasını tələb edir.

İnformasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı indi hər yerdə rast gəlinən müxtəlif texniki vasitələrin yaranmasına, artan informasiya axınına və informasiya kommunikasiyası və qarşılıqlı əlaqənin yeni raundlarına gətirib çıxarmışdır. Rəqəmsal təhsil mühitinin formalaşdırılması dövlətin və müasir müəllimin strateji əhəmiyyətli vəzifəsinə çevrilib. Bu vəzifəni yerinə yetirmək üçün ənənəvi baxışları yenidən qurmaq və yeni və müvafiq texnologiyaların yaranmasına diqqət yetirmək, başqa sözlə, XXI əsrin bacarıqlarını vurğulamaq lazımdır ki, onların arasında rəqəmsal savadlılıq mühüm rol oynayır.

Rəqəmsal savadlılıq müvəffəqiyyətli öyrənməyə kömək edir: rəqəmsal repozitor verilənlər bazalarının həcmi artdıqca şagirdlər məlumatı daha asan əldə edə bilirlər və bu, ənənəvi, kağız əsaslı öyrənmə resurslarından daha asan olur.

Rəqəmsal savadlılıq rəqəmsal texnologiyalardan və internet resurslarından təhlükəsiz və səmərəli istifadə üçün zəruri olan bilik və bacarıqların məcmusuna daxildir:

- Rəqəmsal istehlak;
- Rəqəmsal bacarıqlar;
- Rəqəmsal təhlükəsizlik.

Rəqəmsal bacarıqlar texnologiyadan səmərəli istifadə etmək üçün insanın ehtiyac duyduğu bacarıqlardır.

Rəqəmsal bacarıqlar aşağıdakı növlərə bölünür:

- ✓ İnformasiya və media səriştəsi (informasiya axtarışı, informasiyanın tənqidi qavranılması, multimedia məzmununun istehsalı);
- ✓ Kommunikativ səriştə (sosial şəbəkələrin funksionallığından istifadə etməklə);
- ✓ Texniki səriştə (rəqəmsal cihazların istifadəsi, cihazların sinxronizasiyası);
- ✓ İstehlakçı bacarıqları (maliyyə əməliyyatları, onlayn alış-veriş).

Qarışıq təlimin və distant formatda iş təcrübəsinin yaranması nəticəsində məktəbimizdə sosial-humanitar, təbiət-riyaziyyat və ümumi peşə-ixtisas elmi fənlərinin tədrisi və öyrənilməsi prosesinə rəqəmsal texnologiyaların bir çox elementləri daxil edilmişdir.

Aşağıdakı resurslardan informatika dərslərində və “Hər kəsin həyatında kompüter elmləri” və “Mühəndislik klubu” dərskənkənar fəaliyyətlərinin bir hissəsi kimi rəqəmsal səriştələrin inkişafı üçün istifadə edilə bilər:

- ✓ Məlumatın birgə redaktəsi və saxlanması imkanı ilə fayl mübadiləsi üçün bulud texnologiyaları (Google Drive və onun əlavələri, Yandex Disk, Cloud Mail.ru);
- ✓ Əlavə təhsil üçün onlayn kurslar (Stepik, Lectorium, Geek Brains, Foxword, Coursera, INTUIT);
- ✓ Qarışıq öyrənmə üçün onlayn platformalar (Yandex.Uchebnik, YaKlass, İnternet dərsi);
- ✓ İxtisaslaşdırılmış onlayn dərslər “Rəqəmlər dərsi”, “İnternetdə təhlükəsizlik üzrə vahid dərslər”;
- ✓ Smartfondakı proqramlar (məsələn, videoları redaktə etmək üçün YouCut);
- ✓ Operativ ünsiyyət üçün sosial şəbəkələr (VK, Instagram);
- ✓ Video konfrans və real vaxt rabitəsi üçün platformalar (Zoom, Skype, Discord);
- ✓ YouTube platformasında təhsil videoları (məsələn, Infourok kanalı)
- ✓ Metodik ədəbiyyat (“Kibertəhlükəsizlik” kursu üzrə iş dəftərləri, G.U. Soldatovanın “İnternet: imkanlar, səriştələr, təhlükəsizlik” müəhazirələri və məşğələləri; Yu.N. Korlyuqovanın “Maliyyə savadlılığı” valideynlər və tələbələr üçün iş dəftərləri, materiallar);

✓ Oyun formatında proqramlaşdırmanı öyrənmək üçün saytlar (CodeMonkey, CodeCombat).

Müasir məktəblilər bu resurslardan istifadə edərkən rəqəmsal mühitlə dərinlən tanış olur və rəqəmsal bacarıqlarını yeni səviyyəyə yüksəldir, eyni zamanda özlərinə və valideynlərinə yeni zamanın reallıqlarını daha yaxşı başa düşməyə kömək edirlər.

Problemin aktuallığı. Rəqəmsal bacarıqların inkişafı məktəb təhsili sistemindən və İnformatika fənninin öyrənilməsindən başlayır. Gənclərin rəqəmsal savadlılığının artırılması məsələsi fəal şəkildə inkişaf etdirilməlidir. Bu, xüsusilə məktəblilər üçün doğrudur. Rəqəmsal bacarıqlar informasiyaya daxil olmaq və idarə etmək üçün rəqəmsal cihazların, kommunikasiya proqramlarının və şəbəkələrinin istifadəsində bilik və bacarıqlara əsaslanmalıdır.

Ədəbiyyat:

1. "Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunu. Bakı: Hüquq ədəbiyyatı, 2009.
2. Ümumtəhsil səviyyəsində yeni dövlət proqramları (kurikulumları). -Bakı, -2013
3. Əlizadə, Ə. Müasir Azərbaycan məktəbinin psixoloji problemləri. / Ə. Əlizadə. -Bakı: Pedaqogika, -2004
4. Musayev, İ. İnformatikanın əsasları (Dərs vəsaiti). / İ. Musayev, M. Əlizadə. -Bakı – 2014.

Problemin elmi yeniliyi. Kompüter elmləri kompüterlərin öyrənilməsidir və alqoritmik proseslər, o cümlədən onların iş prinsipləri, proqram təminatı və cəmiyyətə də təsir edir. Kompüter elmləri təhsilinin məqsədi hesablama bacarıqlarını inkişaf etdirməkdir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. İnformatika kibernetika kimi müxtəlif obyektlərin idarə edilməsi problemini praktiki olaraq həll etmədən daha geniş şəkildə yeni məlumatların çevrilməsi və yaradılması proseslərinin öyrənilməsi ilə məşğul olur. Buna görə də belə bir təəssürat yarana bilər ki, kompüter elmi kibernetikadan daha geniş fəndir. Bununla belə, digər tərəfdən, informatika kompüter texnologiyasının istifadəsi ilə bağlı olmayan problemlərin həlli ilə məşğul olmur ki, bu da onun zahirən ümumi xarakterini daraldır.

E-mail: mirzayeva.saadat@gmail.com

Rəyçilər: ped.ü.fəls.dok., dos. **A.X. Hacıyev,**
ped.ü.fəls.dok., dos. **Ə.A. Gərayev**

Redaksiyaya daxil olub: 30.11.2022.